

ה-DNA הישראלי

דן בן-דוד

באחד המבחנים הבינלאומיים האחרונים במתמטיקה, מסתתר רמז קטן לגבי ה-DNA של מדינת ישראל. הממצא אינו מחמיא במיוחד, אך זהו מרכיב כה בסיסי בישראליות שקשה להחשוב איך מדינת ישראל היתה יכולה לקום ולהתקיים בלעדיו.

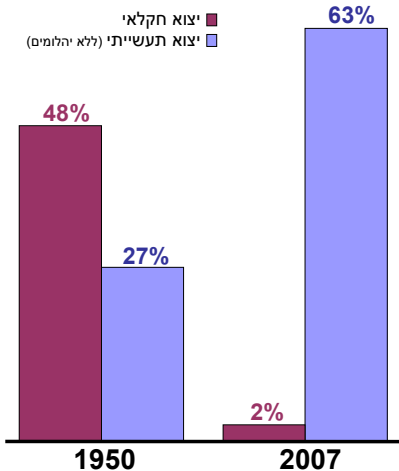
באותו מבחן מ-2003, דורגו המדינות לפי ביצועי תלמידיהן. ילדי ישראל, כהרגלם בשנים האחרונות, דורגו בתחתית העולם המערבי. אך באותו מבחן היה גם דירוג נוסף של המדינות, לפי שיעור הילדים שיש להם בטחון עצמי גבוה בלימוד מתמטיקה. למרבה האירוניה, בתחתית אותה רשימה נמצאה יפן, המדורגת באופן קבוע בין המדינות עם הביצועים הטובים ביותר. רק ל-17% מהתלמידים היפנים בטחון עצמי גבוה בלימוד מתמטיקה, לעומת 59% מהתלמידים הישראלים – הממוקמים בראש הטבלה.

בטחון עצמי הוא נכס חיוני שלא ניתן לקנות בכסף, ואנחנו שופעים בו. אולם המרחק בין בטחון עצמי לבטחון מופרז הוא קטן ומלווה ביהירות ובשחצנות, בתרבות ה"יהיה בסדר" וב"סמוך" המונעות טיפול שורש ומכניסות אותנו לצרה אחר צרה. לא במקרה הפכה המילה שלנו "חוצפה" למטבע לשון במדינות אחרות. חשיבה מחוץ לקופסה אינה משאלת לב במחוזותינו אלא דרך חיים. לקופסאות שלנו אין צדדים מגבילים, אין כללים ואין חוקים שצריכים לכבד.

כך אנו מתנהגים וכך אנו נראים – אך יתכן וזהו גם חלק חשוב מסוד הצלחותינו. לאחר חצי מאה של פוגרומים ושואה, איך אפשר להסביר אחרת את ההחלטה של 650,000 יהודים להצהיר על עצמאות בביתם החדש-ישן, מול ים של מאיימים בשואה נוספת ומול עולם רציונאלי לכאורה, הנותן בנסיבות הללו סיכויים נמוכים להישרדות הפיזית, הכלכלית והחברתית של ישראל – ובחלקו גם עושה כל שיכול היה כדי להקטין עוד יותר סיכויים אלה?

היצוא – אז והיום

חלקו של כל ענף מתוך סך היצוא

מקור: דן בן-דוד, אוניברסיטת תל-אביב
נתונים מהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

האילוצים הבטחוניים והכלכליים החמורים, עוד מימי טרום המדינה, הולידו את הרעיון של קיבוצים ומושבים ששימשו בו-זמנית כיחידות כלכליות-חקלאיות וכמגנים אנושיים לאורך הגבולות. הצבר הישראלי וה-Jaffa Oranges הפכו לסמלי היכר של המדינה, ולא בכדי. כמחצית מכל היצוא של ישראל ב-1950 היה חקלאי.

הישוב היהודי והמדינה שבדרך לא עסקו רק בהגנה ובהישרדות. היה להם חזון. מעל פסגת הר הצופים, על גב הכרמל ובין הפרדסים של רחובות יסדו את האקדמיה הישראלית. בתוך שני עשורים מהקמת המדינה, היו כבר שבע אוניברסיטאות מחקר שהצליחו להגיע אל חזית הידע האנושי, ואף לפרוץ אותה. מתוך מערכת זו צמחו האנשים והרעיונות שאיפשרו למדינה להתבסס, להתחזק ולהמריא.

בזמן שהיצוא החקלאי היום הינו פי תשע מגודלו ב-1950 (לאחר ניכוי האינפלציה), חלקו בסך היצוא ירד ל-2% בלבד – כי בינתיים השתרו כאן סקטורים נוספים. תחום ההי-טק כאילו נולד כדי לשרת את המזג הישראלי והכישרים שפותחו בארץ. ההי-טק הגיח משום מקום ל-30% מהיצוא התעשייתי (ללא יהלומים) ב-1990. ב-2007 הוא כבר עלה ל-46%.

אנו לא מוכנים לתת לאחמדינג'אד, לחמאס או לחיזבאללה להפריע, והבטחון שלנו בעצמנו מדביק גם את מי שמוכנים להשקיע את מיטב כספם בחברות ובאנשים שגדלו כאן. ב-1990, ההשקעות הישירות של זרים בארץ הסתכמו ב-200 מיליון דולר (במחירי 2007). השקעות אלה עלו ל-6,000 מיליון דולר בשנת 2000 ול-10,000 מיליון דולר ב-2007.

היכולת הלאומית לסמן מטרות ולהסתער לעברן מבלי לאפשר למציאות להפריע עומדת מאחורי החוצפה שלנו לשרוד כנגד כל הסיכויים ולשגשג מעבר לכל הציפיות. אך בדרך אל הארץ המובטחת דילגנו מעל מספר בעיות בתחומי החברה, החינוך והמשילות – בעיות קיומיות מתוצרת בית שהולכות ומתעצמות, ועוד עלולות להכניע ולהכריע את החלום אם לא יטופלו.

כמו ה-DNA שעובר הליך אבולוציוני כדי להתאים את הגוף למציאות המשתנה, כך גם הגיעה העת לכייל מחדש את האופי הישראלי, להוסיף לאמונה בדרך ולבטחון העצמי מנה גדושה של אכפתיות לזולת, לאיכות חינוכו, לסל בריאותו, לזכויותיו ולבטחונו האישי והחברתי.

עברנו כאן ביחד כברת דרך, ועם כל ההישגים והכשלונות, היו אלה 60 שנים מדהימות.